

*М. В. Стахов,
методист центру методичного
забезпечення
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР*

Викладання предмета «Захист Вітчизни»

Навчальний предмет «Захист Вітчизни» входить до інваріантної складової Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів, затверджених наказом МОН від 27.08.2010 N 834, зі змінами, що внесені наказом МОН від 29.05.2014 N 657.

Метою навчального предмета «Захист Вітчизни» є:

- ознайомлення молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту Вітчизни, цивільного захисту та охорони життя і здоров'я;
- набуття знань учнівської молоді про задачі Збройних Сил України та інших військових формувань, їхні характерні особливості;
- формування та удосконалення життєво необхідних знань, умінь і навичок молоді щодо захисту Вітчизни і військово-патріотичного виховання;
- засвоєння основ захисту Вітчизни, цивільного захисту, основ медичних знань;
- здійснення психологічної підготовки молоді до захисту Вітчизни;
- підготовка учнів до захисту Вітчизни, професійної орієнтації молоді, служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством.

Відповідно до мети сформовано основні завдання предмета:

- підготовка молоді до служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, виконання військового обов'язку в запасі.
- підготовка молоді до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

Предмет «Захист Вітчизни» є обов'язковим навчальним предметом, який вивчається в навчальних закладах системи загальної середньої освіти. Згідно з потижневим (календарним) планом надається по півтори години на тиждень, уроки проводяться:

- ❖ 10 клас - по 1,5 години на тиждень протягом навчального року;
- ❖ 11 клас: в першому семестрі – по 1,5 години на тиждень, у другому семестрі – по 1 годині на тиждень та 18 годин відводиться на проведення навчально-польових зборів і занять у лікувально-оздоровчому закладі.

При потижневому навантаженні по дві години на тиждень:

❖ 10 клас та перший семестр 11 класу – по 2 години, другий семестр 11 класу – по 1,5 години на тиждень та 18 годин – на проведення зборів і занять у лікувально-оздоровчому закладі.

У кожному періоді предмет вивчається юнаками та дівчатами окремо (лист-роз'яснення Міністерства освіти і науки України від 09.10.2002 № 1/9-444). Навчальний предмет при цьому в обох випадках називається «Захист Вітчизни» з уточненням «Основи медичних знань» для дівчат.

Поділ класів на групи юнаків та дівчат здійснюється незалежно від кількості учнів у класі (але не менше 5 осіб). Якщо у групі є менше 5 осіб, то учні цієї групи навчаються за індивідуальним планом. Дівчата за їх власним бажанням (у разі згоди батьків, опікунів або піклувальників) навчаються за програмою для групи юнаків. Юнаки, які за станом здоров'я, релігійними переконаннями звільнені від засвоєння основ військової справи, а також із власної ініціативи можуть вивчати предмет за програмою для групи дівчат.

Навчально-польові збори і заняття у лікувально-оздоровчому закладі проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів наприкінці навчального року або поетапно (по мірі вивчення тем, розділів, наприкінці першого семестру та навчального року. Проводяться 3-денні (18 годин) навчально-польові збори на базі військових частин, військових комісаріатів, базових навчальних закладів та навчальних закладів, які організуються міськими/районними військовими комісаріатами та органами місцевого самоврядування.

У навчальних закладах, в яких учні навчаються за спортивним напрямком, вивчення предмета «Захист Вітчизни» здійснюється з наданням додатково 36 годин до розділу «Прикладна фізична підготовка» за тематикою навчального закладу.

Оцінювання навчальних досягнень з предмета «Захист Вітчизни» здійснюється відповідно до Критеріїв.

Під час складання контрольних вправ з прикладної фізичної підготовки необхідно врахувати деякі особливості, спрямовані на забезпечення учнів від нещасних випадків:

- контрольні вправи складають тільки учні основної медичної групи, які на момент прийняття нормативу не скаржаться на погане самопочуття та стан здоров'я;
- безпечність місця занять та справність інвентаря;
- проведення розминки.

При здачі заліків та нормативів також мають ураховуватися фізіологічні особливості та релігійні погляди учнів.

Зміст програмового матеріалу у залежності від матеріальної бази навчального закладу та ін. може бути відкориговано на 20 відсотків у межах розділу. Послідовність вивчення тем вчитель може коригувати самостійно.

На завершальному етапі навчання наприкінці військово-польових зборів і занять у лікувально-оздоровчому закладі проводиться військово-спортивне свято. Практичне закріплення теоретичного матеріалу з розділу «Основи цивільного захисту» також передбачається під час проведення Тижнів безпеки життєдіяльності та Днів цивільного захисту.

Стрільба з автомата (малокаліберної гвинтівки) проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу.

В кінці поточного навчального року учні (хлопці) 11 класів міст, районів та ОТГ області виконували початкові вправи стрільби з автомата Калашникова. Кількість учнів випускних класів загальноосвітніх шкіл I-III ступенів, залучених до виконання вправ, склала 86 %, що на 33 % більше ніж у попередньому навчальному році. Учениці 11 класів проходили практику у лікувально-оздоровчих закладах області.

Краще ці питання вирішувались в Андрушівському, Баранівському, Ємільчинському, Малинському, Новоград-Волинському, Овруцькому, Пулинському районах. З об'єктивних причин не взяли участь у проведенні стрільб учні випускних класів Бердичівського, Любарського, Попільнянського районів та м. Бердичева.

Обов'язкова форма одягу для вчителя (викладача) під час проведення занять з предмета «Захист Вітчизни» – військова форма Збройних Сил України.

На заняттях стосунки між учнями та вчителем, а також учнів між собою підтримуються на зразок взаємовідносин між військовослужбовцями Збройних Сил України.

Організація військово-патріотичної роботи

Героїчні й водночас драматичні події останнього часу спонукають до оновлення експозицій шкільних музеїв, заповідників та кімнат Бойової Слави, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів з даної території; доцільно взяти шефство над родинами учасників АТО, які цього потребують. Реалії сьогодення визначили новий напрям волонтерської роботи –

психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, Національної гвардії, інших військових формувань; допомога родинам, що були змушені покинути свої домівки у результаті анексії Росією Криму та окупації окремих територій східної України. Вважаємо за необхідне продовжити участь дітей та учнівської молоді у таких всеукраїнських акціях, як «Повертайся живим», «Лист солдату», а також у волонтерських акціях, що започатковані за ініціативи громадських організацій та навчальних закладів.

З метою посилення військово-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах рекомендовано вести гурткову роботу відповідного напрямку. Для організації роботи пропонуємо користуватися Програмою, яка має відповідний гриф Міністерства освіти і науки України або затверджена вченою радою Комунального закладу «Житомирський інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

У відповідності до наказу Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 року №1205 «Про затвердження Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22 грудня 2010 р. за №1308/18603, передбачено на гурткову роботу військово-патріотичного та спортивного напрямку додатково 0,5 посади керівника гуртка.

Програма гуртка військово-патріотичного напрямку передбачає закріплення знань з шкільного курсу предметів із: захисту Вітчизни, фізичного виховання, основ здоров'я, географії, біології; здобуття практичних навичок для використання одержаних знань в повсякденному житті та в екстремальних умовах.

З метою відновлення, збереження і популяризації у суспільстві здобутків українського народу у боротьбі за свободу та незалежність; виховання у зростаючого покоління патріотизму, формування національної ідентичності, вшанування подвигу та героїзму захисників української державності, Указом Президента України від 14 жовтня 2014 року № 806 встановлено День захисника України, що відзначатиметься щорічно 14 жовтня.

Вчителям-предметникам, вчителям початкових класів у своїй діяльності слід користуватися вимогами наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.15 року 641 Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

У навчально-виховний процес доцільно впроваджувати форми і методи виховної роботи, що лежать в основі козацької педагогіки.

На виховні години доцільно залучати волонтерів, учасників бойових дій, проводити майстер-класи за участю дітей та батьків з виготовлення сувенірів для бійців Української армії. Необхідно також впроваджувати виховні проекти: «Рідний край, де ми, живемо, Україною зовемо», «Я і моя родина», «Моя маленька батьківщина»; проводити тематичні виховні години, бесіди за темами: «Славетні українці», «Козацькому роду немає переводу» і ін., конкурси малюнків, оберегів; організувати написання листів та малюнків воїнам АТО.

Продовжується проведення районних, обласних, всеукраїнських етапів дитячо - юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»).

Змістовного значення набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом всього історичного шляху, зокрема у ХХ-ХХІ століттях – це ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності.

Виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- верховенство права;
- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність усіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Системна організація військово-патріотичного виховання молоді має бути спрямована на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних Силах, задоволення потреби підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни.

У відповідності до наказу Міністерства освіти і науки від 01.09.2009 № 806 «Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах» в освітніх закладах дозволено використовувати навчальні програми, підручники та навчально-методичні посібники, які мають гриф Міністерства або схвалені відповідною комісією Науково-методичної ради з питань освіти:

1. «Захист Вітчизни»: Підруч. для учнів 10 кл. загальноосвітніх навч. закл. (рівень стандарту для хлопців).–Тернопіль: Видавництво «Астон», 2011. –280 с.: іл.
2. «Захист Вітчизни»: Підруч. для учнів 11 кл. загальноосвітніх навч. закл. (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень для хлопців).–Тернопіль: Видавництво«Астон», 2011. –280 с.: іл.
3. «Захист Вітчизни»: Підруч. для учнів 11 кл. загальноосвітніх навч. закл. (рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень для дівчат).–Тернопіль: Видавництво «Астон», 2011. –280 с.: іл.
4. Основи медичних знань: Навч. Посіб. для 10-11 кл. серед, загальноосвіт. Шк. – К.: Арт-Освіта, 2004. – 159 с.

Рекомендації районним, міським відділам освіти, ОТГ, керівникам навчальних закладів:

1. Сприяти роботі базових навчальних закладів з військово-патріотичного виховання, цивільного захисту, питань безпеки життєдіяльності.
2. Посилити роботу щодо героїзації осіб, які загинули або виконують свій Конституційний обов'язок, захищаючи незалежність та територіальну цілісність України.
3. Провести облік та перевірити стан шкільних музеїв, кімнат Бойової Слави, меморіалів, закріплених за навчальними закладами.
4. Передбачити у планах методичних об'єднань на 2017/2018 н.р. проведення двох методичних об'єднань та чотирьох семінарів-практикумів.
5. Вивчати, узагальнювати та поширювати перспективний педагогічний досвід організації навчально-виховного процесу і роботи з військово-патріотичного виховання кращих учителів захисту Вітчизни району, міста, ОТГ.
6. Продовжувати роботу по створенню тирів для стрільби з пневматичної та малокаліберної зброї.
7. Забезпечити якісний контроль за виконанням методичних рекомендацій, шкільних навчальних програм з дисципліни «Захист Вітчизни» та проведенням уроків у навчальних закладах.
8. Продовжувати збір матеріалів у навчально-методичних кабінетах щодо проведення уроків, позакласних заходів військово-патріотичного спрямування та висвітлювати кращий досвід вчителів предмета «Захист Вітчизни», навчальних закладів на шпальтах районних (міських), обласних періодичних видань через веб-сайти КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.
9. Проводити роботу щодо відбору кандидатів до вступу до вищих військових навчальних закладів України, інформацію надати до: 1.03.2018 року в КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР на e-mail: *mstakhov@gmail.com*.

10. Забезпечити тісну взаємодію із засобами масової інформації щодо своєчасного інформування учасників навчально-виховного процесу про проведені заходи військово-патріотичного спрямування.